

*До спеціалізованої вченої ради
Д 41.136.01 у Міжнародному
гуманітарному університеті
за адресою: 65009, м. Одеса,
Фонтанська дорога, 33*

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук,
професора Погорецького Миколи Анатолійовича на дисертацію
Пасечник Марини Леонідівни на тему: «Кримінальні процесуальні та
криміналістичні засади слідчої таємниці», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 –
кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза;
оперативно-розшукова діяльність**

Актуальність теми дисертації Пасечник Марини Леонідівни «Кримінальні процесуальні та криміналістичні засади слідчої таємниці» обумовлена тією обставиною, що на сьогоденному етапі розвитку теорії та практики протидії кримінальним правопорушенням серед усіх невирішених проблем досудового розслідування однією із найбільш гострих залишається питання належного забезпечення слідчої таємниці у кримінальному провадженні. Найбільш гостро розглядувана проблема постає в умовах, коли окремі організовані злочинні угруповання з метою протидії слідству створюють власні розвідувальні та контррозвідувальні групи, здійснюють незаконне збирання і аналіз інформації про роботу органів досудового розслідування та оперативних підрозділів, використовують як корумповані зв'язки, так і надзвичайно широке коло технічних можливостей. Ефективне розв'язання цієї проблеми стане можливим лише шляхом поєднання кримінальних процесуальних та криміналістичних засобів її вирішення.

Результати проведеного аналізу положень чинного кримінального процесуального законодавства України та практики їх застосування уповноваженими суб'єктами кримінального процесу свідчать про те, що вітчизняний законодавець при розробці положень чинного Кримінального процесуального кодексу України (КПК України) не в повній мірі визначив кримінальні процесуальні засади слідчої таємниці, що своєю чергою негативно позначилося на розробленні відповідних криміналістичних засад та призводить до формування неоднозначної практики застосування практичними працівниками положень статей 387, 328, 381 Кримінального кодексу України під час здійснення кримінального провадження.

Тому, звернення здобувачки та її наукового керівника до обраної теми є вкрай своєчасним та необхідним як з позиції науки, так і практики. Із цих міркувань ними небезпідставно поставлену за мету розроблення нових та вдосконалення існуючих кримінальних процесуальних та криміналістичних засад слідчої таємниці.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Результати дисертаційного дослідження М.Л. Пасечник є науково обґрунтованими, їх достовірність підтверджується правильно обраною методологічною базою, в основі якої загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, та досить репрезентативною емпіричною базою, яку становлять дані офіційної статистики Генеральної прокуратури України, узагальнення вітчизняної судової практики та рішень Європейського суду з прав людини, анкетування 203-х слідчих, процесуальних керівників, прокурорів, слідчих суддів, працівників оперативних підрозділів, адвокатів.

Структура роботи забезпечує логічну послідовність викладення матеріалу та засвідчує системний характер наукового дослідження. Об'єкт і предмет дослідження визначені вірно. Об'єкт дослідження визначено як правовідносини, які виникають у зв'язку зі здійсненням досудового розслідування, та злочинна діяльність із протидії досудовому слідству. Предметом дослідження є кримінальні процесуальні та криміналістичні засади слідчої таємниці.

Вказані об'єкт і предмет дослідження окреслюють проблемні питання забезпечення слідчої таємниці кримінально процесуальними і криміналістичними засобами.

Перелік обраних для дослідження питань, змістовний опис в авторефераті та дисертації викладеного матеріалу в цілому дає можливість встановити сутність і значення вивчених проблем та вказує на зв'язок даного дослідження із відповідними програмами, планами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до керівних документів, оголошених Указами Президента України: Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки від 20.05.2015 № 276, Стратегії національної безпеки України від 26.03.2015 № 287, Національної стратегії у сфері прав людини від 25.08.2015 № 501, а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, визначених 03.03.2016 Національною академією правових наук України. Тема дисертації затверджена вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 14 грудня 2015 р. (протокол № 3), в остаточній редакції 26 грудня 2019 р. (протокол № 3), та відповідає плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та

культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Дисертанткою вдало й коректно сформульовано мету дослідження, яка полягає у розробленні нових та вдосконаленні існуючих кримінальних процесуальних та криміналістичних засад слідчої таємниці.

Використані авторкою методи дослідження дали можливість сформулювати положення, висновки і рекомендації, що характеризуються новизною. Прикладний характер дослідження дозволив сформулювати пропозиції, спрямовані на підвищення ефективності забезпечення слідчої таємниці кримінальними процесуальними та криміналістичними засобами.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що дисертація є першим, здійсненим в умовах дії чинного кримінального процесуального законодавства, монографічним дослідженням кримінальних процесуальних та криміналістичних засад слідчої таємниці.

У результаті дослідження зазначеної теми сформульовано низку наукових результатів, що є важливими у теоретичному та практичному аспекті щодо визначення кримінальних процесуальних та криміналістичних засад слідчої таємниці.

Автором сформульовано нові наукові положення, висновки і пропозиції, що мають важливе теоретичне та практичне значення. Заслуговують на увагу, зокрема, наступні положення наукової новизни дисертації, що сформульовані «вперше»:

- аргументовано доцільність включення «слідчої таємниці» до системи загальних засад кримінального провадження, передбачених ст. 7 КПК, на рівні із принципами «розумності строків», «таємниці спілкування», «невтручання у приватне життя»;

- запропоновано закріпити у КПК України визначення слідчої таємниці – вид секретної інформації, обмеженої строком досудового розслідування, законними розпорядниками якої є слідчий, детектив, прокурор, про: причетність до вчинення неочевидного злочину конкретної особи (групи осіб); висунуті версії; сплановані слідчі (розшукові) дії, їх тактику та результати проведення; тимчасовий доступ до речей і документів; персональні дані учасників кримінального провадження зі сторони обвинувачення та їх близьких; заходи подолання протидії розслідуванню, у т.ч. забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства; укладення та виконання угод (про примирення, визнання винуватості, конфіденційне співробітництво);

- обґрунтовано, що змістом елементу державної таємниці у секретній інформації досудового розслідування охоплюються відомості про негласні слідчі (розшукові) дії та заходи забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, а обов'язковою умовою збереження цих відомостей від розголошення

є запровадження та неухильне дотримання у практиці слідчих принципу конспірації;

– основною умовою практичного втілення концепції електронного кримінального провадження визначено створення надійної системи технічного захисту інформації, яка б унеможливила розголошення слідчої таємниці.

Набули подальшого розвитку наукові позиції стосовно: обґрунтування характеристики злочинної діяльності як передумови формування поняття і змісту слідчої таємниці; характеристики причин, джерел та каналів витoku даних, що становлять слідчу таємницю; пропозиції з оптимізації кримінального процесуального законодавства, що регулює слідчу таємницю, у частині конкретних доповнень до ст.ст. 221, 222, 246, 255, 290, 303 КПК України; рішення щодо покращення організаційних заходів забезпечення слідчої таємниці в контексті змін до відомчих інструкцій, які регулюють питання організації взаємодії органів досудового розслідування, обліку і руху кримінальних проваджень.

Низка актуальних аспектів проблематики дістали подальшого розвитку.

У першому розділі дисертації авторка розкриває теоретичні засади слідчої таємниці.

У підрозділі 1.1 *«Наукова розробленість проблеми слідчої таємниці»* наголошено, якщо за кримінальним процесуальним законодавством 1960 року пізнання у слідчій діяльності переважно мало ретроспективний характер, то з прийняттям у 2012 році чинного КПК та сприйняттям майже всього інструментарію оперативно-розшукової діяльності у вигляді негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) слідча діяльність отримала реальні важелі проактивного впливу на злочинну діяльність, тобто її документування не тільки як певних подій минулого, а й в режимі реального часу у попередженні та припиненні злочинів.

Підкреслено, що центральною категорією теми слідчої таємниці є інформація, яку слід розглядати як дані, що зменшують невизначеність щодо об'єкту пізнання та у кримінальному провадженні перетворюються наступним чином: 1) дані чи відомості; 2) криміналістична інформація; 3) фактичні дані (інформація, задокументована відповідно до закону); 4) докази. Для ефективного здійснення слідчої діяльності необхідною є не просто наявність отриманої під час її проведення інформації, а й оптимальне тактико-криміналістичне та процесуальне використання останньої у розумні строки, що можливе тільки за умов її збереження від розголошення.

У підрозділі 1.2 *«Категорія «інформація» як основа розуміння терміну «слідча таємниця»* М. Л. Пасечник проаналізовано сучасні підходи до визначення публічної і приватної сторін соціально-правового інституту таємниці, її складових факторів та ознак, зв'язку із категорією інформаційної безпеки.

Зазначено, що ці теоретичні напрацювання стали підґрунтям сформованого натепер інформаційного права України, основними джерелами якого є Закони: «Про інформацію» (закріплює термін «інформація з обмеженим доступом» та поділяє її на конфіденційну (про фізичну особу), таємну та службову); «Про державну таємницю» (визначає останню як вид таємної інформації, у тому числі у сфері державної безпеки та охорони правопорядку); «Про захист персональних даних» (класифікує таємну інформацію на державну, професійну, банківську і таємницю досудового розслідування, а також відносить до службової інформації у тому числі ту, що зібрана в процесі оперативно-розшукової діяльності та яку не віднесено до державної таємниці). Це дозволило запропонувати таку класифікацію інформації з обмеженим доступом (охоронюваної законом таємниці): 1) конфіденційна інформація (особиста таємниця); 2) службова інформація (службова таємниця – дані суб'єктів владних повноважень, що передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень); 3) таємна інформація: 3.1) професійна таємниця (захисту і представництва; адвокатська; нотаріальна; лікарська (медична); сповіді; усиновлення; журналістська; нарадчої кімнати; банківська та комерційна); 3.2) державна таємниця; 3.3) слідча таємниця.

Окремо наголошено на тій негативній обставині, що чинний КПК не знає ані терміну «слідча таємниця», ані «таємниця досудового розслідування», застосовуючи такі поняття, як: «таємниця, що охороняється законом чи охоронювана законом таємниця»; «державна таємниця»; «комерційна або банківська таємниця»; «професійна таємниця» тощо.

У *підрозділі 1.3* «Діяльнісний підхід у визначенні поняття і змісту слідчої таємниці» визначено, що в контексті дослідження практики збереження слідчої таємниці значення передумови формування її поняття і змісту набуває криміналістична характеристика злочинної діяльності. Серед елементів цієї характеристики на особливу увагу заслуговують такі складові як організація злочинцями розвідки й контррозвідки та протидія виявленню й розслідуванню. За умов урахування зазначених елементів через установлення конкретних категорій інформації, що цікавить злочинців, стає можливим визначити зміст і поняття категорії «слідча таємниця» та запропонувати конкретні правові й криміналістичні заходи її збереження.

Наголошено, що чим організованішою є злочинна діяльність, тим більш складним є процес її розслідування та особливої важливості набуває вимога збереження слідчої таємниці. У таких кримінальних провадженнях слідча таємниця є вирішальним інструментом забезпечення об'єктивного та повного розслідування. У цьому зв'язку підкреслено, що тлумачення термінів «складне», «особливо складне» та «винятково складне провадження», передбачених ч. 4 ст. 294 КПК, повинно здійснюватися з використанням таких обставин, що об'єктивно впливають

на ступінь його складності: встановлення чи не встановлення підозрюваних у вчиненні злочину; його вчинення бандою, терористичною групою чи організацією, не передбаченим законом воєнізованим або збройним формуванням; значна кількість епізодів; наявність корумпованих зв'язків та протидії розслідуванню.

Обґрунтовано, що змістом слідчої таємниці охоплюються відомості, що покладені в основу вищенаведеного її визначення.

У підрозділі 1.4 «Причини, джерела та канали витоку даних, які становлять слідчу таємницю» відзначено, що до організаційних причин розголошення слідчої таємниці належать: 1) невідповідна наукова організація праці слідчих, недосконалість нормативно-правова регламентація роботи слідчо-оперативних груп (далі – СОГ); 2) відсутність для матеріальних носіїв слідчої таємниці нормативно закріпленого режиму їх обігу; 3) велика кількість працівників та службовців органів досудового розслідування, прокуратури, оперативних підрозділів, суду, які мають доступ до матеріальних носіїв слідчої таємниці; 4) спільне утримання в ізоляторах тимчасового тримання чи слідчих ізоляторах заарештованих співучасників злочину, одночасне їх конвоювання; 5) нормативна неврегульованість порядку висвітлення засобами масової інформації ходу розслідування злочинів; б) неналежність рівня захисту автоматизованих інформаційних систем, комп'ютерних засобів та інформаційних мереж органів досудового розслідування та оперативних підрозділів; 7) недостатність заходів контролю за обігом спеціальних технічних засобів зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації.

Підкреслено, що особистісні джерела розголошення слідчої таємниці зумовлюють такі протиправні способи отримання інформації: від корумпованих чи спеціально впроваджених до правоохоронних органів працівників; провокування на необережне розголошення таємниці; від родичів та близьких працівників правоохоронних органів; з виступів у засобах масової інформації, матеріалів журналістських розслідувань; незаконне отримання копій документів, викрадення, фізичний вплив на них з метою знищення чи зміни важливої доказової інформації.

Констатовано, що технічні канали витоку інформації передбачають такі способи дій злочинців: 1) перехоплення-відновлення інформації без впровадження в середовище її обігу: а) активне (прямим акустичним чи віброакустичним каналом); б) пасивне; 2) несанкціонований доступ (впровадження в інформаційне середовище): а) заходовий (заносний); б) беззаходовий.

У другому розділі розкрито кримінальну процесуальну регламентацію слідчої таємниці.

У підрозділі 2.1 «Міжнародно-правові засади інформаційних процесів, пов'язаних зі слідчою таємницею» авторкою визначено, що міжнародно-правові документи, ратифіковані Україною, переважно спрямовані на захист

приватноправових інтересів в інформаційній сфері кримінального провадження. В рішеннях ЄСПЛ, прийнятих на основі цих міжнародно-правових документів, зокрема, вказується, що в жодному разі слідчий, прокурор не можуть розголошувати, по-перше, будь-яку інформацію, яка може вплинути на справедливість правосуддя, та, по-друге, конфіденційну інформацію, отриману від третіх осіб, зокрема, якщо йдеться про презумпцію невинуватості, крім випадків, коли тільки її розголошення не буде вимагатися інтересами правосуддя або здійснюватися у відповідності із законом.

Підкреслено, що міжнародно-правові підходи до нормативно-правового закріплення принципу слідчої таємниці реалізовані в національному законодавстві європейських держав. Такими, які можуть бути запроваджені у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві, є положення про те, що не є протизаконним оприлюднення даних досудового розслідування про відомості: щодо порушення закону органами державної влади та їх посадовими особами; поширені слідчим або прокурором в засобах масової інформації, інформаційно-телекомунікаційній мережі «Інтернет» або іншим публічним способом; оголошені у відкритому судовому засіданні. Також не є розголошенням даних досудового розслідування: виклад відомостей кримінального провадження у клопотаннях, заявах, скаргах та інших процесуальних документах по цьому провадженню, в заявах та інших документах, що подаються в державні та міждержавні органи захисту прав і свобод людини; надання відомостей у кримінальному провадженні особі, яка притягається до участі в цій справі в якості спеціаліста, за умови надання їм письмового зобов'язання про нерозголошення зазначених відомостей без згоди слідчого, прокурора, детектива.

У підрозділі 2.2 «Кримінальне процесуальне законодавство, що регулює слідчу таємницю» М. Л. Пасечник здійснено компаративний аналіз ст. 222 чинного КПК «Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування» та відповідної ст. 121 КПК 1960-го року. Констатовано відсутність принципів змін правової регламентації слідчої таємниці. Формулювання ч. 2 чинної норми на фоні його меншої конкретності у порівнянні із ч. 2 ст. 121 закону, що втратив чинність, може вважатися більш вдалим лише з точки зору надання гіпотетично більш широких повноважень як слідчому, так і прокурору відносно кола осіб, що певним чином причетні до розслідування, та попереджаються про нерозголошення відомої їм слідчої таємниці.

Обґрунтовано, що практичної площини у досудовому розслідуванні положенням щодо збереження слідчої таємниці надають вимоги ст. 221 «Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення».

У підрозділі сформульовано конкретні пропозиції з оптимізації вітчизняного кримінального процесуального законодавства, що регулює слідчу таємницю у частині доповнень до ст.ст. 221, 222, 246, 255, 290, 303 КПК України.

У підрозділі 2.3 «Елемент державної таємниці у секретній інформації досудового розслідування» визначено, що державна таємниця з'являється у кримінальному судочинстві і відповідно стає частиною слідчої таємниці конкретного кримінального провадження у двох випадках: по-перше, об'єктом злочину є суспільні відносини з охорони державної таємниці в різних сферах діяльності держави (регламентується главою 40 КПК та виходить за межі предмету цього дослідження); по-друге, державна таємниця є засобом досягнення завдань кримінального провадження, коли відомості, що її становлять, використовуються у кримінальному процесуальному доказуванні під час проведення НСРД чи заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

Доведено, що основними напрями вдосконалення кримінальної процесуальної регламентації елементу державної таємниці у секретній інформації досудового розслідування є:

– по-перше, реалізація пропозиції вчених (Д. В. Куценко) щодо уточнення термінології під час визначення поняття НСРД у ч. 1 ст. 246 КПК, яка б відбивала не тільки минулий час (факт проведення), а й передбачала б нерозголошення інформації у часі майбутньому (намір проведення) та теперішньому (з моменту початку проведення до моменту закінчення відповідної негласної дії). Сформульовано відповідні зміни до зазначеної норми;

– по-друге, чітке врегулювання у КПК таких заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження як закритий судовий розгляд та забезпечення конфіденційності відомостей про особу (Р. В. Тарасенко);

– по-третє, такі заходи безпеки, як використання технічних засобів контролю, прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження, повинні реалізовуватися шляхом кваліфікованого проведення відповідних НСРД, передбачених КПК у ст.ст. 260, 268, 269, 270, в комплексі із заходами забезпечення конфіденційності даних про особу згідно зі ст. 15 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»;

– по-четверте, передбачення в КПК можливості звільнення особи, щодо якої здійснюються заходи безпеки, від обов'язку з'являтися в судове засідання за наявності письмового підтвердження показань, даних нею раніше, шляхом використання правового механізму, наданого ст. 255 КПК «Допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні».

Третій розділ роботи присвячено криміналістичним засадам слідчої таємниці.

У підрозділі 3.1 «Організаційні заходи забезпечення слідчої таємниці» авторкою відзначено, що суттєвою вадою відомчих інструкцій органів досудового розслідування є відсутність рекомендацій щодо структурної побудови СОГ. Запропоновано доповнити їх моделлю поділу членів групи на три рівні доступу до інформації: 1) штаб СОГ: слідчий, в якого знаходиться кримінальне провадження; прокурор-процесуальний керівник; керівник оперативного крила групи; фахівці-аналітики, що складають аналітичну підгрупу штабу; 2) підгрупа з відпрацювання висунутих версій, до складу якої входять слідчі та працівники оперативних підрозділів. Керівник СОГ надає інформацію працівникам, задіяним у роботі підгрупи, у межах, необхідних для якісного виконання конкретних завдань; 3) придані сили із найменшим ступенем доступу: експерти, спеціалісти, працівники спецпідрозділів швидкого реагування, які беруть участь у проведенні окремих тактичних операцій, СРД, здійснюють фізичну охорону учасників кримінального судочинства.

Підкреслено, що зовнішня взаємодія слідчого з представниками громадськості для забезпечення слідчої таємниці повинна будуватися на умовах недопущення її передчасного розголошення та невикористання слідчим у розслідуванні послуг осіб, які зацікавлені у кінцевому результаті справи.

Обґрунтовано, що розповсюдження електронних форм накопичення даних досудового розслідування прямо пропорційно негативним тенденціям несанкціонованого витоку інформації, що зумовлює необхідність обережного підходу у запровадженні електронної форми кримінального судочинства.

Зазначено, що інструкції органів досудового розслідування, які регулюють питання організації обліку та руху кримінальних проваджень, потребують внесення таких доповнень: закріплення основних вимог до зберігання матеріалів досудового розслідування (наявність у кабінетах сейфів, персонально закріплених за конкретним слідчим; збереження матеріалів кримінального провадження виключно в сейфах, що опечатуються власною печаткою слідчого; заборона на залишення кримінальних проваджень чи окремих їх матеріалів на (чи у) столах робочих кабінетів тощо); визначення, що матеріальні носії інформації, які містять слідчу таємницю, до моменту їх відкриття сторонам провадження оцифруванню не підлягають.

У підрозділі 3.2 «Техніко-криміналістичні основи слідчої таємниці» М. Л. Пасечник до них віднесено проаналізовані дослідженням нормативно-правові акти, що регулюють правовідносини у сфері технічного захисту інформації; наукові рекомендації з технічного захисту автоматизованих інформаційних систем, комп'ютерних засобів та інформаційних мереж, а також з перекриття технічних каналів витоку інформації.

Обґрунтовано, що сучасною тенденцією розвитку технічного захисту автоматизованих інформаційних систем, комп'ютерних засобів та інформаційних мереж органів досудового розслідування є запровадження концепції електронного кримінального провадження. Апаратні і програмні засоби захисту інформації діятимуть ефективно у разі комплексного застосування в поєднанні з розробленими правилами роботи працівників правоохоронних органів в мережі Інтернет. Останні повинні бути закріплені у підзаконних нормативно-правових актах, що регулюють роботу органів досудового розслідування.

Перекриття технічних каналів витоку інформації здійснюватиметься у напрямках: 1) створення дієвого пропускового режиму в приміщеннях органів досудового розслідування та оперативних підрозділів; 2) технічного обладнання приміщень, де здійснюється автоматизована обробка даних, що становлять слідчу таємницю; 3) захисту від застосування закладних пристроїв та негласного аудіозапису; 4) забезпечення безпеки передачі даних телекомунікаційними засобами та під час радіообміну.

У підрозділі 3.3 *«Тактико-криміналістичні рекомендації з дотримання слідчої таємниці»* наголошено, що ефективність практичної діяльності слідчого у багатьох випадках досягається шляхом використання фактору раптовості. Це стає можливим лише за умов забезпечення слідчої таємниці під час проведення тих СРД, де особливо важливим є зазначений фактор, зокрема затримання підозрюваного, обшук та ін. Зміст слідчої таємниці стосовно тактики окремих СРД можуть становити такі відомості: про тактичні рішення, визначення черговості проведення слідчих дій, їх учасників; про тактичні прийоми і комбінації; про результати окремих СРД.

Обґрунтовано, що з точки зору можливості розголошення даних досудового розслідування найбільш ризикованими є СРД, що належать до груп особистісних та змішаних (залежно від об'єкта, на який спрямована пізнавальна сутність слідчої дії). Несанкціонований виток інформації на етапах їх підготовки та проведення може відбутися як вербальним, так і невербальним антроподжерельним каналами. До групи особистісних СРД належить: допит, в тому числі й одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, пред'явлення для впізнання особи, а до змішаних – обшук житла чи іншого володіння особи. Сформульовано тактико-криміналістичні рекомендації з дотримання слідчої таємниці загального характеру та рекомендації щодо проведення зазначених СРД.

Відзначено, що тактика проведення НСРД є прерогативою методичних рекомендацій, що розроблюються криміналістикою і теорією оперативно-розшукової діяльності на основі матеріалів практики, формалізуються на рівні інструкцій з грифом обмеження доступу органів, у складі яких перебувають уповноважені оперативні підрозділи.

Підкреслено, що слідчою практикою накопичено комплекс рекомендацій з виявлення особистісних джерел витоку інформації шляхом їх дезінформування із використанням наступних прийомів доведення відомостей до адресата: «планова» нарада у керівника СОГ; організація випадкової «проговорки» членів групи; «випадкове» залишення дезінформації на матеріальних носіях в місці, де знаходиться підозрювана особа тощо.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Основні теоретичні та практичні положення й пропозиції дисертаційного дослідження викладено в 11-ти наукових працях, із них 5 статей у наукових фахових виданнях, одна публікація у виданні іноземної держави та 5 тез доповідей на конференціях.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що дисертація має теоретико-прикладний характер, а її висновки і пропозиції становлять науковий та практичний інтерес і можуть бути використані у:

- правотворчості – для внесення змін і доповнень до КПК України;
- практичній діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, оперативних підрозділів;
- науково-дослідній діяльності та навчальному процесі – для подальшої розробки актуальних проблем досудового розслідування та під час проведення занять з дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Основи оперативно-розшукової діяльності» (акти впровадження Національного університету «Одеська юридична академія» від 17.01.2020 та Міжнародного гуманітарного університету від 17.01.2020).

Водночас, не зупиняючись більш детально на загальній позитивній оцінці роботи в цілому, дисертація містить окремі дискусійні питання, які потребують додаткової аргументації чи роз'яснення здобувачем під час прилюдного захисту, зокрема:

1. Результатом дослідження стали достатньо слушні пропозиції дисертантки щодо внесення змін до таких статей КПК України як: ст. 221 «Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення»; ст. 222 «Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування», ст. 290 «Відкриття матеріалів іншій стороні», ст. 303 «Рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, та право на оскарження». Водночас потребує додаткової аргументації позиція дисертантки щодо виокремлення у відповідних положеннях поряд із прокурором і слідчим такого суб'єкта як детектив, з огляду на положення п. 17 ч. 1 ст. 3 КПК України.

2. На стор. 59-60 дисертантка, розвиваючи здобутки науковців, які формулювали та пропонували до закріплення у ст. 3 КПК України визначення

термінів «складне», «особливо складне» та «винятково складне провадження», достатньо слушно обґрунтовує включення до них таких критеріїв, що об'єктивно впливають на ступінь його складності: встановлення чи не встановлення підозрюваних у вчиненні злочину; його вчинення бандою, терористичною групою чи організацією, не передбаченим законом воєнізованим або збройним формуванням; значна кількість епізодів; наявність корумпованих зв'язків та протидії розслідуванню. Водночас, авторка у запропонованій остаточній редакції цих визначень залишає і окремі критерії, що мають недостатнє належне теоретичне обґрунтування, зокрема ознаки кількості підозрюваних, цивільних позовів тощо.

3. У запропонованому визначенні слідчої таємниці як на одну із центральних її ознак авторкою вказано, що це вид секретної інформації, обмеженої строком досудового розслідування. Одночасно із відомостями про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, що дійсно здійснюються лише в рамках досудового розслідування, до елементу державної таємниці у секретній інформації досудового розслідування у підрозділі 2.3 роботи також віднесено заходи безпеки учасників кримінального провадження. У зв'язку з цим постає питання, чи доречно відносити відомості про заходи безпеки учасників кримінального провадження до інформації, обмеженої строком досудового розслідування (слідчої таємниці), оскільки їх потреба зберігати у таємниці залишається й після закінчення досудового розслідування та кримінального судочинства.

4. Розкриваючи тактико-криміналістичні рекомендації з дотримання слідчої таємниці, дисертантка на стор. 13 автореферату та стор. 184 дисертації підкреслює, що слідчою практикою накопичено комплекс рекомендацій з виявлення особистісних джерел витoku інформації шляхом їх дезінформування. У цьому зв'язку під час прилюдного захисту хотілося б почути позицію авторки щодо проблеми допустимості та етичності застосування у слідчій практиці дезінформації.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення.

Зміст дисертації цілком відповідає заявленій дисертанткою науковій спеціальності, робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою, написана науковим стилем. Основні положення дисертації ідентично викладені в авторефераті. Висновки і пропозиції, сформульовані у дисертації, переважно знайшли свій ідентичний виклад у публікаціях з теми дисертації і є вагомим внеском у розвиток науки кримінального процесу і криміналістики, а також цінним порадином для практичних працівників органів досудового розслідування та оперативних підрозділів.

Оформлення дисертації та автореферату в цілому відповідає встановленим МОН України вимогам. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, чітко, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація **Пасечник Марини Леонідівни** на тему: «**Кримінальні процесуальні та криміналістичні засади слідчої таємниці**», подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, відповідає вимогам п. п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами та доповненнями), а її авторка заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри правосуддя

юридичного факультету

Київського національного університету

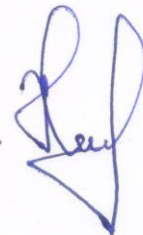
імені Тараса Шевченка,

доктор юридичних наук, професор,

заслужений діяч науки і техніки України

 М.А. Погорельський

 —

